

בבא בתרא קיד

שווערד

1. חדושי הרמב"ן על מסכת בבא בתרא דף קיג/ב

עוד כתב הרב ז"ל דאע"ג דבלילה הוה להו עדים ואין נעשין דיינין למחר, לאו למימרא שאם העידו שנים בפני בית דין בלילה אין עדותן עדות, אלא שאני הכא משום דחשבינן להו כעדים, **אבל קבלת עדות בלילה כשרה ודנין עליה ביום, ולא מסתבר** דאמרינן במסכת ראש השנה (כ"ה ב') למה לי למיתנא נחקרו העדים וכו' ס"ד תיהוי חקירת עדים כתחלת דין ומקודש מקודש כגמר דין וליקדשיה בלילה מידי דהוה אדיני ממונות דדנין ביום וגומרין בלילה קמ"ל ואימא הכי נמי וכו', **משמע מיהא דקבלת עדות כתחלת דין הוא**, והיכא דקבלוה ביום גומרים בלילה, אלא גבי עדות החדש דשוויא קרא כדנין נפשות אפילו לגמר דין, הילכך קבולי בלילה נמי אין מקבלין דתחלת דין הוא, **וכך מצאתי לרב ר' משה הספרדי ז"ל שאין מקבלין עדות בלילה ואין מקיימין שטרות בלילה, ומיהו אף בדין גמור אמרו בירושלמי (סנהדרין פ"ד ה"ה) שאם טעו ודנו בלילה דיניהם דין, וכן כתבו מקצת מחברים, ולדבריהם גבי עדות נמי עדותן עדות**, ודברי הר"ר שמואל ז"ל אין מראין כן אלא בעדות עדותן כשרה לדעתו, מה שאין כן בשאר דיני ממונות, **וגמרא דילן מוכח לי שאף בדיעבד נמי אין דינם דין** דאמרינן בפ"ק דסנהדרין (י"א ב') אין מקדשין את החדש אלא ביום ואם קדשו בלילה אינו מקודש וגמר לה מהא מה משפט ביום אף קדוש החדש ביום, ומינה [ל]דנו בלילה וכן קבלו עדות בלילה לא עשו ולא כלום, ופשוט הוא. עוד יש לי ראייה ממה ששינו (יבמות ק"ד א') חלצה בלילה חליצתה כשרה ור' אליעזר פוסל ומפרש עלה בגמ' דמר סבר חליצה כתחלת דין דמיא ומר סבר כגמר דין דמיא, **אלמא תחלת דין בלילה אפילו דיעבד אינו דין**, וזה מפורש, הילכך זהו עיקר הטעם לראוהו בלילה שאם באו לדון על אותה ראייה שהיא כקבלת עדות דלילה ופסולה הילכך צריכים עדות אחרת ביום:

2. שו"ע חושן משפט - סימן ה

(א) אסור לדון בשבת וי"ט; ואם עבר ודן, דינו דין;

(ב) ... אין דנין בלילה בתחלת דין, אבל אם התחילו לדון דיני ממונות ביום, גומרין בלילה. (וי"א דאם עברו ודנו בלילה, דיניהם דין) (רשב"ם):

3. ספר קצות החושן סימן ה ס"ק ב

.... ועיין עוד ברא"ש פרק י"ג (ב"ב פ"ה סי' ג) זה לשונו ורשב"ם כתב שאם קבלו עדות בלילה יש לדון על פי אותו קבלה והכא נמי איתא בירושלמי שאם טעו ודנו בלילה דיניהם דין והרמב"ן ז"ל כתב דהגמרא דידן פליגא ... ולכן נראה לעניות דעתי דגוף הדין כדקאי קאי דכשר בדיעבד והוא דכיון דאינו פסול אלא תחלת דין בלילה וגמר דין כשר בלילה ואם כן אם עברו ודנו בלילה נהי דפסול היה תחלת דין דהיינו המשא ומתן מכל מקום גמר הדין דהיינו מה שאמרו איש פלוני אתה חייב זה הוא בכשרות מן התורה דהא גמר הדין כשר בלילה ואם כן כי עברו ודנו בלילה כשר הדין בדיעבד דהא הפסק הדין שאמרו כשר הוא בלילה אלא שהיה המשא ומתן בפסול שהוא תחלת הדין ולא מיפסל מחמת זה הגמר דין....

4. חדושי הרשב"א על מסכת בבא בתרא דף קיד/א

קנין עד מתי הוא חוזר. יש מי שפירש דוקא בקנין מתנת שכיב מרע במקצת, ומשום דשכיב מרע עשוי לימלך ולחזור בו פעמים במקצת פעמים בכלל, הא בקנין דבריא אין לו. ודבר הלמד מעניניו הוא, שהביאו בשמועה זו דמתנות של נחלות. ויש אומרים דקנין סתם אמרו, לא שנא דשכיב מרע ולא שנא דבריא, ומשום דקאמר רב יוסף כותיה דידי מסתברא דאמר רב יהודה (ד)אמר רב שלשה שנכנסו לבקר את החולה, משום הכי הביאוהו כאן, וזה עיקר. **ורת"ם ז"ל אמר דהוא הדין לכל שאר הקנאות כחזקה ומשיכה. ואינו מחזור**, שהרי אמרו (לעיל פו, ב) כור בשלשים סאה בסלע אני מוכר לך ראשון ראשון [קנה], וסתמא דמילתא בעסוקין באותו ענין הוא, וכן כשהיתה מדה של לוקה ויש בה שנתות ראשון ראשון קנה. **אלא בקנין סודר בלחוד אמרו ואפי' קנין של בריא**, וכן דעת הר"ם בן ז"ל:

5. הרא"ש על בבא בתרא פרק שמיני - סימן ה

איתמר קנין עד אימתי חוזר רבה אמר כל זמן שיושבין ורב יוסף אמר כל זמן שעסוקים באותו ענין **ודוקא בקנין הוא שנתנו חכמים זמן לחזרה כי כן דרך לקיים כל דבר פתאום מקיימין אותה בקנין סודר שלא יחזרו בהן לכך נתנו לו שעה להתבוננות אבל בכל שאר קנינין הגבהה ומשיכה ומסירה כסף שטר וחזקה אין בהם חזרה אחר כדי דבור** [דף קיד ע"ב] והלכה כוותיה דרב יוסף בשיעה ענין ומחצה ובכל שאר דוכתי הלכתא כרבה כדפרישית בפלוגתא דרבה ורב יוסף דשומר אבידה:

6. חדושי הרמב"ן על מסכת בבא בתרא דף קיד/א

ליחוש דילמא הדר ביה, יש מפרשים ליחוש שמא אחר כך חזר בו, וקשיא לן אי הכי גבי מתנת שכיב מרע דכתבינן ומגו מרעיה אתפטר לבית עלמיה היכי דיינינן בה ליחוש דילמא הדר ביה, וכל שכן דקשיא בההיא דאמר רבה (קנ"ג ב') הרי מת וקברו מוכיח עליו, **ויש מפרשים ליחוש דילמא הדר ביה ואטרוחי בי דינא היכי מטרחינן ודילמא אכתי הדר ביה כלומר בתר דינא הדר ביה בפנינו והיכי דיינינן בה לאלתר ומטרחינן דייני, גם זה אינו נכון**, ונראה שהרב ר' שמואל ז"ל מפרש דילמא אחר הדין יחזור בו וכיון שיכול לחזור בו אין דינם דין אע"פ שלא חזר בו, ויפה כיון:

7. נמוקי יוסף על הרי"ף בבא בתרא דף נג/א

ופסק תלמודא הלכתא כרב יוסף לגבי רבה בשדה קנין ומחצה שדה הוא בפ"ק [דף יב ע"ב] גבי ההוא גברא דזבן ארעא אמצרא דבי נשא. כלומר אצל קרקע אביו ואותו קרקע של אביו היה חצי כור עדין וכשלא לחלוק עם אחיו בית כור זבורית וחצי בית כור זה היה מניח לו הבית כור בעבור חצי כור זה שהיה במצר שלו ואמר רבה כגון זה ודאי כופין אותו על מדת סדום דזה נהנה וזה

אינו חסר דהא שוה זה כזה ורב יוסף פליג ואמר דחסרון יש בדבר כיון דאינם ממש שוין מענין אחד דזמנין שיהיה השנה שחונה או גשומה וילקו כל זיבורית שבעולם וזו שהיא עדיה לא תלקה כלל. קנין הא דהכא. מחצה דאמר' פרק מי שמת (דף קמג). ההוא דא"ל לדביתו נכסי לך ולבניך אמר רב יוסף קנה פלגא דכתיב והיתה לאהרן ולבניו מחצה לאהרן ומחצה לבניו:

ויש מרבנותא דפסקי דזוקא בהאי מסכת הוא דפסקינן כרבה לגבי רב יוסף בר מהני תלת דנינהו בהאי מס' אבל בשאר מסכתין קי"ל כרב יוסף בהרבה מקומות ואיכא דמפרשי דבכ"מ הלכה כרבה בר מאותן מקומות שמוכיח להדיא כוותיה דרב יוסף כמו בשומר אבדה דקי"ל כרב יוסף דאמר שומר שכר הוי כדאמרינן בנדרים [דף לג ע"ב] הא איכא משום פרוטה דרב יוסף משמע דהלכתא היא:

8. תלמוד בבלי מסכת הוריות דף יד/א

אמר ר' לא אמר אמר רבי יוחנן פליגו בה רבן שמעון בן גמליאל ורבנן חד אמר סיני עדיף וחד אמר עוקר הרים עדיף רב יוסף סיני רבה עוקר הרים שלחו לתמן איזה מהם קודם שלחו להו סיני עדיף דאמר מר הכל צריכין למרי חטיא ואפילו הכי לא קביל רב יוסף עליה מלך רבה עשרין ותרתין שנין והדר מלך רב יוסף וכל שני דמלך רבה רב יוסף אפילו אומנא לביתה לא חליף ...

9. שו"ת מהרי"ק סימן קסט

ואשר הרבית להביא ראיות דפילפול הוא דבר חשוב ודאי פשיטא שכן הוא אמנם הבקאות הוא דבר חשוב מאוד כדמוכח בסוף הוריות (דף יד) כאשר הבאת בכתבך ומה שדחית לומר דהתם מייירי להיות מנהיג ודבר ובקי בשמועות ודינים להנהיג הקהל דחיייה היא זו דסוף סוף היה לו למימר דעוקר הרים עדיף כדי שידע לדון דין אמת בהנהגת הקהל דהא על כרחך מודה אתה שהיה צריך לשמועות ודינים. ... ועוד שהרי ריצב"א פסק כרב יוסף נגד רבה מכח ההיא דשילהי הוריות (דף יד) דשלחו מתם סיני עדיף ואפילו רבי יצחק בעל התוס' לא פסק כרבה אלא מכח ההיא דמי שאחזו (דף עד בד"ה הא ק"ל וע"ש) מההיא דהלכתא כוותיה דרב יוסף בשדה ענין ומחצה גם מההיא דפרק מי שמת (דף קמה) יש יותר ראי' לו' דעיקר הרבנות תלוי בבקיאן' מלומר שהוא תלוי בפלפול דקתני בריש' עתיר נכסין עתיר פומבי זה בעל אנדו' והדר קתני עת' סלעי' עתיר תקוע זה בעל פלפול דעדיף מבעל אגדות והדר עתיר משח עתיר כמוס זה בעל שמועות משמע דבעל שמועות עדיף מבעל פלפול לפי הסדר שהתחיל וכן מסיים שם הכל צריכין למרי חטיא כדאומר בסוף הוריות (דף יד) ומ"מ מן הברייתא אין להביא ראייה דאיכא למימר דאתי' כמ"ד סיני עדיף דפלוגא דתנאי היא בסוף הוריות

10. שו"ע חושן משפט - סימן קצה

(ו) אף על פי שנגמר הדבר בקנין סודר, כל אחד משניהם יכול לחזור בו כל זמן שעוסקים באותו ענין. ואם הפסיקו הענין, אין אחד מהם יכול לחזור בו: (ז) בשאר דרכי הקנייה אין שום אחד מהם יכול לחזור בו לאחר כדי דיבור: (ח) יש מי שכתב שאם פירש בשעת קנין סודר: בלא חזרה, או שכתבו שטר, או שקבלו דיינים לפשרה בקנין, אף על פי שעוסקים באותו ענין אינם יכולים לחזור בהם אחר כדי דיבור:

ב"ד של מעלה אינו מוגבל בהל' דיינים

במש' (אבות ד: כב) תנן:

הוא היה אומר הילודים למות והמתים להחיות והחיים לידון לידע ולהודיע ולהודע שהוא אל הוא היוצר הוא הבורא הוא המבין הוא הדיין הוא עד הוא בעל דין והוא עתיד לדון ברוך הוא שאין לפניו לא עולה ולא שוכה ולא משוא פנים ולא מקח שוחד שהכל שלו ודע שהכל לפי החשבון ואל יבטיחך יצרך שהשאלו בית מנוס לך שעל כרחך אתה נוצר ועל כרחך אתה נולד ועל כרחך אתה חי ועל כרחך אתה מת ועל כרחך אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא.

ר"ל, שבב"ד של מעלה, הקב"ה הוא הדיין העד והבעל דין. והקב"ה דן אמת לאמיתו (אין לו עולה, ולא שוכה, ואינו נושא פנים ואינו מקבל שוחד). כל דברים אלו, הדברים המאוסים בב"ד של בשר ודם, אינם נכנסים לדין של ב"ד של מעלה שכל הדין הוא אמת לאמיתו.

ויש להקשות, שבדיני ב"ד יש כלל של "אין עד נעשה דיין." וא"כ איך הקב"ה יכול להיות הדיין אם הוא גם העד. ועיין במדרש שמואל (שם) שהקשה על מה שנקט בתחילת המשנה דיין ואח"כ עד ואח"כ בעל דין, היה צריך הסדר להיות בעל דין, עד, דיין. ותירץ שמה שכתוב בעל דין, אינו בא להשמיענו שהקב"ה הוא התובע אותנו לדין. אלא בא לתרץ איך הקב"ה נעשה דיין, הרי אין עד נעשה דיין. והתירוץ הוא שהקב"ה הוא הבעל דין. לא שהוא בעל דין עם אותו הנידון. אלא הקב"ה הוא הבעל דין על כל התורה. וכיון שהקב"ה הוא הבעלים על התורה, הרי אינו צריך לדון ע"פ דיני התורה. ולכן, משמיעה לנו המשנה שהקב"ה הוא הדיין והעד והוא משום שהוא הבעל דין על כל התורה, ואינו צריך להשגיח בשום דיני תורה בדין ב"ד של מעלה, ובפרט בדין של אין עד נעשה דיין.

ועפ"ז יש הסבר נוסף בדברי הרמב"ם שכתב שמי שעוונותיו מרובים על זכויותיו מיד הוא מת. וכבר הקשינו, היכן מצינו חיוב מיתה כזה. וע"פ דברינו י"ל שמכיון שהקב"ה הוא הבעל דין על כל התורה, הרי אינו צריך לדון ע"פ דיני תורה, והרשות בידו להוסיף חיובי מיתה נוספים על מה שכתוב בתורה.